English	HYBRID CHILLI (GUJARAT EXPRESS)	ગુજરાતી	ગુજરાતી લિપિ (મૂળભૂત સમજૂતી)	ગુજરાતી	ગુજરાતી લિપિ (મૂળભૂત સમજૂતી)	हिन्दी	हिन्दी लिपि (मूलभूत समझ)	ગુજરાતી	ગુજરાતી લિપિ (મૂળભૂત સમજૂતી)	मराठी	मराठी लिपि (मूलभूत समझ)
Field Sanitation	Remove residues of previous crops, weeds, old cows and diseased/damaged plant material before sowing. Keep the boundaries of field clean to reduce pest and disease carry-over.	ગુજરાતી જૂની પાકની અવશેષો અને નકામાં, સાંચરાવાળા, બુજાતી રોગે હોય તેવાં છોડવાઓ/સામગ્રીને વાવેતર પહેલાં દૂર કરો. ક્ષેત્રની ધાર સ્વચ્છ અને સાફ રાખવી જેથી જીવાત અને રોગનું ફેલાવું ઘટાડી શકાય.	**વાવેતર પહેલાં સફાઈ**	पिछली फसलों के अवशेष, खरपतवार, पुराने गोले और रोगग्रस्त/क्षतिग्रस्त पौधों को बुवाई से पहले हटाएँ। कीटों और रोगों के फैलाव को कम करने के लिए खेत की सीमाएँ बोनमुक्त रखें।	**खेत स्वच्छता**	पिछले फसलों के अवशेष, खरपतवार, पुराने गोले और रोगग्रस्त/क्षतिग्रस्त पौधों को बुवाई से पहले हटाएँ। कीटों और रोगों के फैलाव को कम करने के लिए खेत की सीमाएँ बोनमुक्त रखें।	**ક્ષેત્ર સ્વચ્છતા**	ગત પાકના અવશેષ, નકામાં ઘાસ અને રોગગ્રસ્ત/ક્ષતિગ્રસ્ત છોડ વાવેતર પહેલાં દૂર કરો. ખેતરની કિનારીઓ સ્વચ્છ રાખો જેથી જીવાત અને રોગ ફેલાવો ઘટે.
Soil requirement	Sandy loam to loam soil, well-drained, fertile, with good organic matter. Ideal pH range: around 6.0-7.0. Avoid waterlogging, as Chilli is sensitive to excess moisture.	ગુજરાતી રેતાળ દોમટ કે દોમટ મિટ્ટી, સારી રીતે નિકાલ થતી, ફળદ્રુપ અને સારાં પ્રમાણ ઓર્ગેનિક મટ્ટી ધરાવતી. આદર્શ pH રેન્જ: આશરે 6.0-7.0. પાણી ભરાવવું ટાળો, કારણ કે મરચાં વધુ પડતા ભેજ પ્રતિ સંવેદનશીલ છે.	**જમીનની જરૂરિયાત**	रेतीला दोमट से दोमट मिट्टी, अच्छी तरह निकासी वाली, उपजाऊ और अच्छी जैविक मिट्टी वाली। आदर्श pH रेंज: लगभग 6.0-7.0। जलभराव से बचें, क्योंकि मिर्च अत्यधिक नमी के प्रति संवेदनशील होती है।	**मातीची गरजेची**	वाळूमिश्रित दोमट ते दोमट माती, चांगल्या प्रकारे निचरा होणारी, सुपीक, आणि चांगल्या सेंद्रिय मातीची युक्त. आदर्श pH श्रेणी: सुमारे 6.0-7.0. पाणी साचू देऊ नका, कारण मिरची जास्त ओलाव्याच्या संवेदनशील आहे.
Soil Testing	Conduct soil testing at least once every 2-3 years for EC, pH, OC, and macro-micro nutrients, and apply fertilizers based on soil results.	મિટ્ટી ટેસ્ટ કરો, જેમાં: ઓર્ગેનિક કાર્બન તથા મુખ્ય-સૂક્ષ્મ પોષક તત્વો માટે ઓછા માં ઓછા દર 2-3 વર્ષ એક વાર માટી પરીક્ષણ કરો અને માટી પરીક્ષણના પરિણામોને આધારે ખાતર નાખો.	**માટી પરીક્ષણ**	EC, pH, OC અને મેક્રો-માઇક્રો પોષક તત્વો માટે ઓછામાં ઓછા દર 2-3 વર્ષે એક વાર માટી પરીક્ષણ કરો અને માટી પરીક્ષણના પરિણામોના આધારે ખાતરો નાખો.	**मृदा परीक्षण**	EC, pH, OC और मैक्रो-माइक्रो पोषक तत्वों के लिए कम से कम हर 2-3 वर्ष में एक बार मृदा परीक्षण करें और मृदा परीक्षण परिणामों के आधार पर उर्वरक डालें।	**माती परीक्षण**	EC, pH, OC आणि मॅक्रो-मायक्रो पोषक तत्वांसाठी किमान दर 2-3 वर्षांनी एकदा माती परीक्षण करा आणि माती परीक्षणाच्या निष्कर्षांवर खते टाका.
Climate Suitability	Climate Requirement Warm-season crop. Prefers moderate temperature: 25–30 °C. Does not tolerate frost or high humidity. Annual rainfall: 625–1500 mm is ideal if well-distributed.	**આબોહવાની જરૂરિયાત** ગરમી ના સીઝન ની પાક. તાપમાન મધ્યમ: 25–30 °C ફ્રોસ્ટ કે ભેજ સહન કરતું નથી. વાર્ષિક વરસાદ: 625–1500 મિમી, જો સમાન રીતે વહેંચાયેલ હશે તો આદર્શ.	**આબોહવાની જરૂરિયાત**	जलवायु संबंधी आवश्यकताएँ गर्म-मौसम की फसल। मध्यम तापमान आवश्यक: 25–30 °C पाला और उच्च आर्द्रता सहन नहीं करती। वार्षिक वर्षा: 625–1500 मिमी, यदि समान रूप से वितरित हो, तो आदर्श है।	**हवामान योग्यता**	हवामानाची आवश्यकता उष्ण हंगामातील पीक. आदर्श तापमान: 25–30 °C दंव किंवा अत्यंत आर्द्रता सहन करत नाही. वार्षिक पाऊसमान: 625–1500 मि.मी चांगलाच जोपर्यंत ते समान रूपात पडत आहे.	**ક્ષેત્રની તૈયારી**	ગત પાકના અવશેષ, નકામાં ઘાસ અને રોગગ્રસ્ત/ક્ષતિગ્રસ્ત છોડ વાવેતર પહેલાં દૂર કરો. ખેતરની કિનારીઓ સ્વચ્છ રાખો જેથી જીવાત અને રોગ ફેલાવો ઘટે.	**शेत स्वच्छता**	मागील पिकांचे अवशेष, तण आणि रोगग्रस्त/क्षतिग्रस्त रोपे पेरणीपूर्वी दूर करावे. शेताच्या कडा स्वच्छ ठेवा जेणेकरून कीड आणि रोग पसरणे कमी होईल.
Land preparation	Land Preparation 2–3 deep ploughings followed by harrowing to make fine tilth. Add 20-25 t/ha FYM (farmyard manure) during last ploughing. Raised beds or ridges recommended in heavy soil areas for proper drainage	મિટ્ટી ની તૈયારી 2-3 ઊંડા ખેડાણ કરો અને તેમાં નિયત કરેલાં અવશેષ મિટ્ટી સારી સ્થિતિ માં આવે ત્યાં સુધી તે જરૂરી છે. 20-25 t/ha ગોબર ખાતર નીચે નાખો અને ખેડો. ભારે મિટ્ટી વાળા વિસ્તારોમાં યોગ્ય નિકાલ માટે ઉભા કરેલાં બેડ અથવા રીજ ભલામણ કરવામાં આવે છે.	**જમીન તૈયારી**	2–3 गहरी जुताई करें और फिर हैरो से समतल करें। अंतिम जुताई के दौरान 20-25 टन/हेक्टेयर गोबर खाद (FYM) मिलाएँ। भारी मिट्टी वाले क्षेत्रों में उचित निकासी के लिए उठी हुई क्यारियाँ या मेड़ें अनुशंसित हैं।	**जमीनची तयारी**	2–3 खोल नांगरणी करून त्यानंतर हरवणी करून जमीन समतल करावी. शेवटच्या नांगरणीच्या वेळी 20-25 टन/हेक्टर शेणखत (FYM) मिसळावे. जड जमीन असलेल्या भागांमध्ये योग्य निचऱ्यासाठी उंचावलेले वाफे किंवा रीज शिफारशीत आहेत.	**ક્ષેત્ર તૈયારી**	2-3 ઊંડા ખેડાણ કરો અને તેમાં નિયત કરેલાં અવશેષ મિટ્ટી સારી સ્થિતિ માં આવે ત્યાં સુધી તે જરૂરી છે. 20-25 t/ha ગોબર ખાતર નીચે નાખો અને ખેડો. ભારે મિટ્ટી વાળા વિસ્તારોમાં યોગ્ય નિકાલ માટે ઉભા કરેલાં બેડ અથવા રીજ ભલામણ કરવામાં આવે છે.
Sowing Time	Sowing Time / Season • Nursery sowing: January–February (for summer crop) and June–July (for Kharif). • Seeds Indoor. Throughout the year depending on irrigation. Transplanting after 30–40 days when seedlings are 12–15 cm tall. (Source: Kerala Agriculture Dept & Vikaspedia)	**વાવણી નો સમય** • નર્સરી વાવણી: જાન્યુઆરી-ફેબ્રુઆરી (ઉનાળાના પાક માટે) અને જૂન-જુલાઈ (ખરીફ પાક માટે). • ઘરમાં બીજ. સિંચાઈ પર આધાર રાખીને આખા વર્ષ. • રોપણ: નર્સરીમાં 30-40 દિવસ પછી જ્યારે છોડ 12-15 સેમી ઊંચા થાય ત્યારે રોપવું.	**बुवाई का समय**	नर्सरी बुवाई / रोपण • नर्सरी बुवाई: जनवरी–फरवरी (गर्मी फसल) और जून–जुलाई (खरीफ फसल)। • बीज घर पर। सिंचाई पर निर्भर होने पर पूरे वर्ष। • रोपण: नर्सरी में 30-40 दिन बाद, जब पौधे 12-15 सेमी ऊँचे हों।	**लागवडीची वेळ**	नर्सरीची पेरणी / हंगाम • नर्सरी पेरणी: जानेवारी-फेब्रुवारी (उन्हाळी पिकासाठी) आणि जून-जुलैमध्ये (खरीफ पिकासाठी) (रत्नागिरीत पेरणी). • घरातील बियाणे. सिंचनाच्या आधारावर वर्षभर पेरणी. ३०-४० दिवसांनंतर, जेव्हा रोपे १२-१५ सेमी उंच असतील तेव्हा पुनर्लागवड करावी.	**ક્ષેત્ર તૈયારી**	૨-૩ ઊંડા ખેડાણ કરો અને તેમાં નિયત કરેલાં અવશેષ મિટ્ટી સારી સ્થિતિ માં આવે ત્યાં સુધી તે જરૂરી છે. 20-25 t/ha ગોબર ખાતર નીચે નાખો અને ખેડો. ભારે મિટ્ટી વાળા વિસ્તારોમાં યોગ્ય નિકાલ માટે ઉભા કરેલાં બેડ અથવા રીજ ભલામણ કરવામાં આવે છે.
Seed rate & Spacing	Seed Rate / Sowing Method / Spacing Seed rate: 400 grams (open-pollinated) or 100 g/ac (hybrid). Nursery sowing: Sow seeds 1 cm deep, 5 cm apart, cover with shade net. Irrigate lightly until germination. Spacing: 60 × 45 cm for irrigated crops; 75 × 60 cm in rainfed conditions. (Source: Kerala Agriculture Dept.)	**બીજ દર / વાવણી પદ્ધતિ / અંતર** બીજ દર: 400 ગ્રામ/એકર (ખુલ્લા પરાગરજ) અથવા 100 ગ્રામ/એકર (સંકર). નર્સરી વાવણી: 1 સેમી ઊંડાઈ, 5 સેમી અંતર, પછી છાંયડા નીચે રાખો. હળવું સિંચન કરો જ્યાં સુધી ઉગાવો ન થાય. અંતર: સિંચાઈવાળા પાક માટે 60 × 45 સેમી; વરસાદી પરિસ્થિતિમાં 75 × 60 સેમી.	**बुवाई का समय** बीज दर / पद्धति / अंतर बीज दर: 400 ग्राम/एकड़ (खुला परागण) अथवा 100 ग्राम/एकड़ (संकर)। नर्सरी: गर्मी फसल (जनवरी–फरवरी) और खरीफ फसल (जून–जुलाई)। बीज घर पर। सिंचाई आवश्यकता के अनुसार वर्ष भर। रोपण: नर्सरी में 30-40 दिन बाद, जब पौधे 12-15 सेमी ऊँचे हों।	**લાગવડ સમય** બીજ દર / વાવણી પદ્ધતિ / અંતર બીજ દર: 400 ગ્રામ/એકર (ખુલ્લા પરાગરજ) અથવા 100 ગ્રામ/એકર (સંકર). નર્સરી વાવણી: જાન્યુઆરી-ફેબ્રુઆરી (ઉનાળાના પાક માટે) અને જૂન-જુલાઈ (ખરીફ પાક માટે). બીજ ઘરે. સિંચાઈ પર આધાર રાખીને આખા વર્ષ. રોપણ: નર્સરીમાં ૩૦-૪૦ દિવસ પછી જ્યારે છોડ ૧૨-૧૫ સેમી ઊંચા થાય ત્યારે રોપવું.	**लागवडीची वेळ** बीज दर / पद्धत / अंतर बीज दर: 400 ग्रॅम/एकर (खुले परागण) अथवा 100 ग्रॅम/एकर (संकर). नर्सरी पेरणी: जानेवारी-फेब्रुवारी (उन्हाळी पिकासाठी) आणि जून-जुलैमध्ये (खरीप पिकासाठी) (रत्नागिरीत पेरणी). घरातील बियाणे. सिंचनाच्या आधारावर वर्षभर पेरणी. रोपण: नर्सरीमध्ये ३०-४० दिवस नंतर, जेव्हा रोपे १२-१५ सेमी उंच असतील.
Seed Treatment	Seed Treatment Treat seeds with Trichoderma viride @ 4 g/kg seed or Pseudomonas fluorescens @ 10 g/kg before sowing to prevent fungal diseases. For chemical treatment: Captan or Thiram @ 2 g/kg seed.	**બીજ સારવાર** બગડતી રોગો ન થાય તે માટે બુવાઈ થી પહેલાં બીજ ને ટ્રાઈકોડર્મા વિરીડે (4 ગ્રામ/કિલો બીજ) અથવા સ્યુડોમોનાસ ફ્લોરોસેન્સ (10 ગ્રામ/કિલો બીજ) થી સારવાર કરો. રાસાયણિક સારવાર માટે: કેપ્ટન અથવા થિરામ @ 2 ગ્રામ/કિલો બીજ.	**बीज उपचार** फफूंदी रोगों से बचाव के लिए बुवाई से पहले बीजों को ट्राइकोडर्मा विरिडे (4 ग्राम/किग्रा बीज) या स्यूडोमोनास फ्लोरोसेन्स (10 ग्राम/किग्रा बीज) से उपचारित करें। रासायनिक उपचार: कैप्टान या थिरम @ 2 ग्राम/किग्रा बीज.	**बीज प्रक्रिया**	बीज प्रक्रिया बुरशीजन्य रोगांपासून वाचविण्यासाठी पेरणीपूर्वी बियाण्यास ट्रायकोडर्मा विरिडा (Trichoderma viride) @ ४ ग्रॅम/किलो बियाणे किंवा स्यूडोमोनास फ्लोरोसेन्स (Pseudomonas fluorescens) @ १० ग्रॅम/किलो बियाणे यात प्रक्रिया करा. रासायनिक प्रक्रियेसाठी: कॅप्टान (Captan) किंवा थिरम (Thiram) @ २ ग्रॅम/किलो बियाणे.	**બીજ સારવાર** ફંગલ રોગોથી બચવા માટે વાવણી પહેલાં બીજને ટ્રાઈકોડર્મા વિરીડ (4 ગ્રામ/કિલો બીજ) અથવા સ્યુડોમોનાસ ફ્લોરોસેન્સ (10 ગ્રામ/કિલો બીજ) થી સારવાર કરો. રાસાયણિક સારવાર માટે: કેપ્ટન અથવા થિરમ @ 2 ગ્રામ/કિલો બીજ.
Weed Management	Weed Control First hand weeding at 25–30 days after transplanting and second after 50–55 days. Mulching with plastic or organic residues helps control weeds and retain moisture. Avoid deep hoeing near roots.	**નિંદામણ નિયંત્રણ** રોપણ કે 25-30 દિવસ બાદ પહેલી વાર અને 50-55 દિવસ બાદ બીજી વાર સાવચ્છતાથી નીંદણ કરો. પ્લાસ્ટિક કવર કિંવા કાર્બનિક તત્વોથી મલ્ચિંગ કરવાથી નીંદણ ઓછાં થાય અને ભેજ જળવાઈ રહે છે. મૂળ નજીક ઊંડા ખોદકામ ટાળો.	**खरपतवार प्रबंधन** पहली निराई-गुड़ाई रोपण के 25-30 दिन बाद और दूसरी 50-55 दिन बाद करें। प्लास्टिक या जैविक अवशेषों से मल्चिंग करने से खरपतवार कम होते हैं और नमी बनी रहती है। जड़ों के पास गहरी निराई-गुड़ाई से बचें।	**तण नियंत्रण**	तण नियंत्रण रोपण केल्यानंतर २५-३० दिवसांनी पहिलाच आणि ५०-५५ दिवसांनी दुसऱ्यांदा हाताने तण काढावे. प्लास्टिक किंवा सेंद्रिय अवशेषांनी आच्छादन केल्यास तण नियंत्रण सहाय्य होते आणि ओलावा टिकून राहतो. मुळांजवळ खोल खुरपणी करणे टाळावे.	**ક્ષેત્ર વ્યવસ્થાપન** પ્રથમ નિંદામણ ૨૫-૩૦ દિવસ બાદ અને બીજી વાર ૫૦-૫૫ દિવસ બાદ કરો. પ્લાસ્ટિક કવર અથવા કાર્બનિક અવશેષ મિલ્ચિંગ નિંદામણ ઓછાં કરે છે અને ભેજ જાળવે છે. મૂળ નજીક ઊંડા ખોદકામ ટાળો.
Fertilizer Management	Fertilizer & Nutrient Management Follow soil test results. General guideline per hectare: • FYM: 20–25 t (basal) • NPK: 160:100:100 kg/ha (N:P:O:K:O) Application schedule: - Full P & K and half N as basal dose before transplanting. - Remaining N in two equal splits — at 30 and 60 days after transplanting. Use Azospirillum and Phosphobacteria @ 2 kg/ha along with organic manure. (Source: Kerala Agriculture & Vikaspedia)	**ખાતર અને પોષક તત્વ વ્યવસ્થાપન** સૂક્ષ્મ-પરિક્ષણ ના પરિણામ પર આધારિત અને સામાન્ય માર્ગદર્શિકા: • ગોબર ની ખાદ: 20-25 ટન (આધારભૂત) • રાસાયણિક: 160:100:100 કિગ્રા/હેક્ટર (N:P:O:K:O) આપવા ના સમય: - રોપણી પહેલાં પૂરી ફોસ્ફરસ અને પોટેશિયમ અને અડધો નાઇટ્રોજન મૂળભૂત આપવું. - રોપણી પછી 30 અને 60 દિવસે બાકીના નાઇટ્રોજન ચાર સરખા ભાગમાં. - એઝોસ્પિરિલમ અને ફોસ્ફોબેક્ટેરિયા અને કોચોકોબેક્ટેરિયા @ 2 કિલોગ્રામ/હેક્ટર ઉમેરીને કરો. (સ્રોત: કેરળ કૃષિ અને વિકાસવિભાગ)	**उर्वरक प्रबंधन** मृदा परीक्षण परिणाम के अनुसार। सामान्य दिशानिर्देश प्रति हेक्टेयर: • एफ़यम: 20–25 टन (आधारभूत) • एनपीके: 160:100:100 किग्रा/हेक्टेयर (N:P:O:K:O) आवेदन कार्यक्रम: - रोपण से पहले पूरा फॉस्फोरस और पोटाश तथा आधा नाइट्रोजन आधारभूत। - शेष नाइट्रोजन दो समान भागों में — रोपण के 30 और 60 दिन बाद। एज़ोस्पिरिलम और फॉस्फोबैक्टीरिया को कार्बनिक खाद के साथ 2 किग्रा/हेक्टेयर की दर से प्रयोग करें। (स्रोत: केरल कृषि और विकास विभाग)	**ખાતર વ્યવસ્થાપન** માટી પરીક્ષણ પરિણામ પર આધારિત. સામાન્ય માર્ગદર્શિકા પ્રતિ હેક્ટર: • ગોબર ખાતર: ૨૦-૨૫ ટન (આધારભૂત) • રાસાયણિક: ૧૬૦:૧૦૦:૧૦૦ કિગ્રા/હેક્ટર (N:P:O:K:O) ખાતર આપવાનું શેડ્યૂલ: - રોપણ પહેલાં સંપૂર્ણ ફોસ્ફરસ અને પોટાશ તથા અડધો નાઇટ્રોજન મૂળભૂત. - બાકીનો નાઇટ્રોજન બે સમાન ભાગમાં — રોપણના ૩૦ અને ૬૦ દિવસે. એઝોસ્પિરિલમ અને ફોસ્ફોબેક્ટેરિયા ૨ કિગ્રા/હેક્ટર સેન્દ્રિય ખાતર સાથે ઉમેરો. (સ્રોત: કેરળ કૃષિ અને વિકાસ વિભાગ)	**उर्वरक व्यवस्थापन** मृदा परीक्षण के अनुसार। सामान्य दिशानिर्देश प्रति हेक्टेयर: • एफ़यम: 20–25 टन (आधारभूत) • एनपीके: 160:100:100 किग्रा/हेक्टेयर (N:P:O:K:O) खाद देने का कार्यक्रम: - रोपण से पहले पूरा फॉस्फोरस और पोटाश तथा आधा नाइट्रोजन आधारभूत। - शेष नाइट्रोजन दो समान भागों में — रोपण के 30 और 60 दिन बाद। एज़ोस्पिरिलम और फॉस्फोबैक्टीरिया को कार्बनिक खाद के साथ 2 किग्रा/हेक्टेयर की दर से प्रयोग करें। (स्रोत: केरल कृषि और विकास विभाग)	**ખાતર વ્યવસ્થાપન** માટી પરીક્ષણ પરિણામ પર આધારિત. સામાન્ય માર્ગદર્શિકા પ્રતિ હેક્ટર: • ગોબર ખાતર: ૨૦-૨૫ ટન (આધારભૂત) • રાસાયણિક: ૧૬૦:૧૦૦:૧૦૦ કિગ્રા/હેક્ટર (N:P:O:K:O) ખાતર આપવાનું શેડ્યૂલ: - રોપણ પહેલાં સંપૂર્ણ ફોસ્ફરસ અને પોટાશ તથા અડધો નાઇટ્રોજન મૂળભૂત. - બાકીનો નાઇટ્રોજન બે સમાન ભાગમાં — રોપણના ૩૦ અને ૬૦ દિવસે. એઝોસ્પિરિલમ અને ફોસ્ફોબેક્ટેરિયા ૨ કિગ્રા/હેક્ટર સેન્દ્રિય ખાતર સાથે ઉમેરો. (સ્રોત: કેરળ કૃષિ અને વિકાસ વિભાગ)
Irrigation Management	Irrigation Management Maintain uniform soil moisture, avoid water stress and waterlogging. • Immediately after transplanting: light irrigation. • Vegetative to flowering stage: irrigation every 5-6 days in light soils and 7-10 days in heavy soils. • Reduce or stop irrigation during flowering and fruit maturity to prevent fruit rot. Drip irrigation improves yield and water efficiency. (Source: KSHEM Karnataka & Kerala Agriculture)	**સિંચાઈ વ્યવસ્થા** મિટ્ટી માં સતત એક સરખાં ભેજ જાળવો અને પાણી ના ભરાવા અને દુકાળ ટાળો. • રોપણી ના તુરત જ: હળવી સિંચાઈ; • વનસ્પતિક અવસ્થા થી ફુલવા સુધીના સમય: હળવી મિટ્ટી માં દર ૫-૬ દિવસે અને ભારે મિટ્ટી માં દર ૭-૧૦ દિવસ એ સિંચાઈ; • ફુલવા અને ફળ પકવાની અવસ્થા દરમ્યાન સિંચાઈ ઓછી કરીને અથવા બંધ કરવી જેથી ફળ સડતાં ન થાય. ડ્રિપ સિંચાઈ થી ઉત્પાદન અને ઉપયોગ કાર્યક્ષમતા સુધરે છે. (સ્રોત: કેરળ કૃષિ અને વિકાસવિભાગ)	**सिंचाई प्रबंधन** मिट्टी में लगातार नमी बनाए रखें, पानी की कमी और जलभराव से बचें। • रोपाई के तुरंत बाद: हल्की सिंचाई। • वानस्पतिक अवस्था से फूलने तक: हल्की मिट्टी में हर 5-6 दिन में और भारी मिट्टी में हर 7-10 दिन में सिंचाई। • फूलने और फल पकने की अवस्था में सिंचाई कम करें या रोकें ताकि फल सड़ने से बचा जा सके। ड्रिप सिंचाई से उपज और जल उपयोग में सुधार होता है। (स्रोत: कर्नाटक एवं केरल कृषि विभाग)	**સિંચાઈ વ્યવસ્થાપન** જમીનમાં સ્થિર ભેજ જાળવવાનું પ્રયત્નશીલ બનો, પાણી ભરાવા અને દુકાળ ટાળો. • રોપણ પછી તરત જ: હળવું સિંચન. • વનસ્પતિ અવસ્થાથી ફુલવા સુધીનો સમય: હળવી જમીનમાં દર ૫-૬ દિવસે અને ભારે જમીનમાં દર ૭-૧૦ દિવસે સિંચન. • ફુલ અને ફળ પકવવાના તબક્કાં દરમ્યાન સિંચન ઓછું કરો અથવા બંધ કરો જેથી ફળ સડતાં અટકે. ડ્રિપ સિંચાઈ ઉત્પાદન અને પાણીનો ઉપયોગ સુધારે છે. (સ્રોત: કર્ણાટક અને કેરળ કૃષિ વિભાગ)	**सिंचन व्यवस्थापन** जमीनमधील ओलावा एकसारखा राखावा, पाणी साचणे आणि पाणीटंचाई टाळा. • लागवडीनंतर लगेच: हलके सिंचन. • वानस्पतिक अवस्थेपासून फुलोऱ्यापर्यंत: हलक्या जमिनीत दर ५-६ दिवसांनी आणि जड जमिनीत ७-१० दिवसांनी सिंचन. • फुले आणि फळांच्या पुनर्वाढ: आणि फळे सडू नयेत म्हणून सिंचन कमी करावे किंवा थांबवावे. ठिबक सिंचनामुळे उत्पादन आणि पाण्याची कार्यक्षमता वाढते. (स्रोत: कर्नाटक आणि केरळ कृषि विभाग)	**ક્ષેત્ર વ્યવસ્થાપન** જમીનમાં સ્થિર ભેજ જાળવવાનું પ્રયત્નશીલ બનો, પાણી ભરાવા અને દુકાળ ટાળો. • રોપણ પછી તરત જ: હળવું સિંચન. • વનસ્પતિ અવસ્થાથી ફુલવા સુધીનો સમય: હળવી જમીનમાં દર ૫-૬ દિવસે અને ભારે જમીનમાં દર ૭-૧૦ દિવસે સિંચન. • ફુલ અને ફળ પકવવાના તબક્કાં દરમ્યાન સિંચન ઓછું કરો અથવા બંધ કરો જેથી ફળ સડતાં અટકે. ડ્રિપ સિંચાઈ ઉત્પાદન અને પાણીનો ઉપયોગ સુધારે છે. (સ્રોત: કર્ણાટક અને કેરળ કૃષિ વિભાગ)
Disease Management	Disease Management 1. Damping-off (nursery): Soil drenching with Copper oxychloride 0.25% or Mancozeb 0.25%. 2. Powdery mildew: Spray Hexaconazole 1 ml/L or Sulphur dust @ 20 kg/ha. 3. Fruit rot (Phytophthora): Spray Copper oxychloride 0.3% or Metalaxyl-Mancozeb 0.25% at 10 day intervals. 4. Leaf curl / Mosaic: Control whitefly vector using Imidacloprid 0.3 ml/L; remove infected plants. (Source: Agri Khati & Kerala Agriculture)	**રોગ વ્યવસ્થાપન** ૧. ડેમ્પિંગ ઓફ (નર્સરી): ૦.૨૫% કોપરઓક્સીક્લોરાઇડ કે ૦.૨૫% મેન્કોઝેબ થી જમીનમાં સ્પ્રે કરીને જમીન ભીની કરો. ૨. ભૂકી છારો: હેક્સાકોનાઝોલ ૧ મિલિ/લિટર અથવા સલ્ફર ડસ્ટ @ ૨૦ કિગ્રા/હેક્ટર. ૩. ફળનો સડાવ્ય: ફાઇટોફ્થોરા: કોપરઓક્સીક્લોરાઇડ ૦.૩% અથવા મેટાલેક્સીલ-મેન્કોઝેબ ૦.૨૫% ૧૦ દિવસના અંતરાલે છંટકાવ કરો. ૪. પાંદડાં વળવા / મોઝેક: સફેદમાખી નિયંત્રણ માટે ઇમિડાક્લોપ્રિડ ૦.૩ મિલિ/લિટર અને રોગગ્રસ્ત છોડ દૂર કરો. (સ્રોત: અગ્રી ખેતી અને કેરળ કૃષિ)	**रोग प्रबंधन** 1. आर्द्र गलन (नर्सरी): मिट्टी को कॉपर ऑक्सीक्लोराइड 0.25% या मैंकोजेब 0.25% से उपचारित करें। 2. चूर्णिल आसिता: हेक्साकोनाजोल 1 मि.ली./ली. का छिड़काव करें या सल्फर डस्ट @ 20 किग्रा/हे.। 3. फल सड़न (फाइटोफ्थोरा): कॉपर ऑक्सीक्लोराइड 0.3% या मेटालैक्सिल-मैंकोजेब 0.25% छिड़कें। 4. पत्ती मरोड़ / मोजेक: सफेद मक्खी नियंत्रण; संक्रमित पौधों को हटाएँ। (स्रोत: अग्री खेती और केरल कृषि)	**रोग व्यवस्थापन** १. डॅम्पिंग ऑफ (रोपवाटिका): कॉपर ऑक्सीक्लोराइड ०.२५% किंवा मॅन्कोझेब ०.२५% द्रावणाची जमिनीवर फवारणी करा. २. भुरी रोग: हेक्साकोनाझोल १ मिलि/लिटर किंवा गंधक भुकटी २० किग्रा/हेक्टर या प्रमाणात फवारणी करा. ३. फळ कुजणे (फायटोफ्थोरा): कॉपर ऑक्सीक्लोराइड ०.३% किंवा मेटालॅक्सिल-मॅन्कोझेब ०.२५% द्रावणाची १० दिवसांच्या अंतराने फवारणी करावी. ४. पाने मुरडणे / मोझेक: पांढऱ्या माशीचे नियंत्रण इमिडाक्लोप्रिड ०.३ मि.ली./लि. द्रावणाने करा; रोगग्रस्त झाडे काढून टाका. (स्रोत: अग्री शेती आणि केरळ कृषि)	**રોગ વ્યવસ્થાપન** ૧. ડેમ્પિંગ ઓફ (નર્સરી): માટી પર કોપરઓક્સીક્લોરાઇડ ૦.૨૫% કે મેન્કોઝેબ ૦.૨૫% દ્વારા ડ્રેન્ચિંગ કરો. ૨. ભૂકી છારો: હેક્સાકોનાઝોલ ૧ મિલિ/લિટર અથવા સલ્ફર ડસ્ટ @ ૨૦ કિગ્રા/હેક્ટર. ૩. ફળ સડો (ફાયટોફ્થોરા): કોપરઓક્સીક્લોરાઇડ ૦.૩% અથવા મેટાલેક્સિલ-મેન્કોઝેબ ૦.૨૫% ૧૦ દિવસના અંતરે છંટકાવ કરો. ૪. પાન વળવું / મોઝેક: સફેદ માખી નિયંત્રણ; ઇમિડાક્લોપ્રિડ ૦.૩ મિલિ/લિટર અને રોગગ્રસ્ત છોડ દૂર કરો. (સ્રોત: અગ્રી ખેતી અને કેરળ કૃષિ)
Harvesting & Yield	Harvesting / Yield First picking 70–80 days after transplanting. Continue picking at 7–10 day intervals. Yield: Green chilli – 80–100 q/ac, Dry chilli – 20–25 q/ha depending on variety and management.	**લણણી / ઉત્પાદન** રોપણ ના ૭૦-૮૦ દિવસ બાદ પહેલી લણણી કરો. ૭-૧૦ દિવસ ના અંતરાલ પર લણણી ચાલુ રાખો. ઉત્પાદન: લીલી મરચી – ૮૦-૧૦૦ ક્વિન્ટલ/એકર; સૂકી મરચાં – સિંચિત અને વાવણીપ્રમાણ અનુસાર ૨૦-૨૫ ક્વિન્ટલ/હેક્ટર.	**कटाई / उपज** पहली तोड़ाई रोपण के 70-80 दिन बाद करें। 7-10 दिन के अंतराल पर तोड़ाई जारी रखें। उपज: हरी मिर्च – 80-100 क्विंटल/एकड़; सूखी मिर्च – 20-25 क्विंटल/हेक्टेयर (किस्म और कृषि पद्धति पर निर्भर)।	**લણણી / ઉત્પાદન** પહેલી લણણી રોપણ પછી ૭૦-૮૦ દિવસે કરો. ૭-૧૦ દિવસના અંતરે લણણી ચાલુ રાખો. ઉત્પાદન: લીલું મરચું – ૮૦-૧૦૦ ક્વિન્ટલ/એકર; સૂકું મરચું – સિંચિત અને વાવણીપ્રમાણ અનુસાર ૨૦-૨૫ ક્વિન્ટલ/હેક્ટર.	**लागवडीनंतर ७०-८० दिवसांनी पहिली तोडणी करावी. तोडणी ७ ते १० दिवसांनंतर आणखी काही वेळा करावी. उत्पादन: हिरवी मिरची – ८०-१०० क्विंटल/एकर; वाळलेली मिरची – २०-२५ क्विंटल/हेक्टर (वाण आणि व्यवस्थापनानुसार).	**ક્ષેત્ર તૈયારી અને વાવણી**	**ક્ષેત્ર તૈયારી અને વાવણી**
Post-Harvest Management & Storage	Post-Harvest Handling Harvest mature, uniform fruits, avoid mechanical damage. Dry chillies under shade or polyhouse till moisture content is 8–10%. Store in cool, dry, well-ventilated area using gunny bags or polythene-lined sacks.	**લણણી પછી સંભાળ** પરિપક્વ, એકસમાન ફળોની લણણી કરો, યાંત્રિક નુકસાન ટાળો. મરચાં સૂકવતાં ૮-૧૦% ભેજ સુધી છાંયડામાં અથવા પોલીહાઉસમાં સૂકવ. ખાતરના કોથળા અથવા પોલીથિલીન કોથળા વાપરી ઠંડા, સૂકા, સારી રીતે હવાની અવરજવર વાળા સ્થળે સંગ્રહ કરો.	**कटाई के बाद की देखभाल** पके हुए, एकसमान फल तोड़ें, यांत्रिक क्षतिग्रस्त फलों से बचें। मिर्च को छाया में या पॉलीहाउस में तब तक सुखाएँ जब तक नमी की मात्रा 8-10% न हो जाए। ठंडे, सूखे और हवादार स्थान पर बोरी या पॉलीथीन-लाइन्ड बोरियों में भंडारण करें।	**કાપણી પછી સંભાળ** પરિપક્વ, એકસમાન ફળ તોડો અને યાંત્રિક નુકસાન ટાળો. મરચાં સૂકવતાં ૮-૧૦% ભેજ સુધી છાંયડામાં અથવા પોલીહાઉસમાં સૂકવો. ઠંડા, સૂકા, સારી હવાઉજાસ વાળા સ્થળે બોરી અથવા પોલીથિલીન લાઇન્ડ બોરીમાં સંગ્રહ કરો.	**काढणीनंतर हाताळणी** पक्व आणि एकसमान फळे काढा; यांत्रिक दुखापत टाळा. मिरच्यांना सावलीत किंवा पॉलीहाउसमध्ये तोपर्यंत वाळवा जोपर्यंत आर्द्रता ८-१०% होत नाही. थंड, कोरड्या आणि हवेशीर ठिकाणी गोणपाट किंवा पॉलिथिन-लाइन्ड पोत्यांमध्ये साठवा.	**કાપણી પછી સંભાળ અને સંગ